

LAUSUNTO

Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunta

Viite: HE 133/2024 vp

Asia: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi toimeentulotuesta annetun lain muuttamisesta

Keliakialiitto ry:n tavoitteena on edistää keliakiaa ja ihokeliakiaa sairastavien sekä muiden gluteenitonta ruokavaliota tarvitsevien henkilöiden ja heidän läheistensä hyvinvointia. Keliakialiittoon kuuluu 30 paikallista keliakiayhdistystä ja noin 20 500 jäsentä.

Lisätietoja: Toiminnanjohtaja Niina Puronurmi, niina.puronurmi@keliakialiitto.fi, p. 050 3062 164; sosiaaliturvan ja terveydenhuollon asiantuntija Minna Halve, minna.halve@keliakialiitto.fi, 050 3309 953.

Keliakialiitto ry

Niina Puronurmi

Toiminnanjohtaja

Keliakialiiton lausunto hallituksen esityksestä toimeentulotuesta annetun lain muuttamisesta

Keliakialiitto kiittää mahdollisuutta lausua otsikkoasiasta.

Esityksessä ehdotetaan keliakiasta aiheutuvien kustannusten liittämistä osaksi perustoimeentulotukea yli 16-vuotiaille keliakiaa sairastaville henkilöille. Keliakialiitto kannattaa esitystä tietyin varauksin.

Esitetty 16 vuoden ikäraja on perusteltu, koska alle 16-vuotiaille keliakiaa sairastaville maksetaan vammaistukea. Korvauksen määräksi esitetään 25 euroa kuukaudessa. Vuoden 2015 loppuun asti keliakiaa sairastaville maksettiin ilman tulorajaa ruokavaliokorvausta 23,60 euroa kuukaudessa. Vuoden 2015 jälkeen gluteenittomien tuotteiden hinnat ovat nousseet merkittävästi. Keliakian hoito aiheuttaa Keliakialiiton teettämän selvityksen (v. 2022) mukaan kustannuksia 58 euroa kuukaudessa. Korvauksen suuruus tulee määrittää samalla laskukaavalla kuin kliinisten ravintovalmisteiden erityiskorvausoikeus. Synnynnäisissä aineenvaihduntasairauksissa erityiskorvauksen määrä kliinisistä ravintovalmisteista on 65 %. **Tällä laskukaavalla laskettuna keliakiakorvauksen tulisi olla 38 euroa**, joten ehdotettu 25 euron korvaus on liian pieni. Keliakian hoidon kustannusten tukeminen tulisi olla yhdenvertainen suhteessa muiden autoimmuunisairauksien hoidon tukemiseen. Korvauksen taso tulee sitoa indeksiin.

Keliakiasta sairautena: **Keliakian ainoa hoitomuoto on ehdottoman tarkka gluteeniton ruokavaliio.** Vaikka gluteenittomia tuotteita ei osteta apteekista, tämä hoitomuoto tulee rinnastaa lääkahoitoon. Hoito on elinikäinen ja se vaatii huomiota jokaisella ruokailukerralla ja aiheuttaa jatkuvia kustannuksia.

Huonosti hoidettu tai hoitamaton keliakia altistaa useille lisäsairauksille kuten anemialle, osteoporoosille, psyykkisille sairauksille kuten masennukselle ja ahdistuneisuushäiriöille, neurologisille oireille, lapsettomuudelle sekä keskenmenoihin. Hoitamattomaan keliakiaan liittyy myös suurentunut riski sairastua suoliston lymfoomaan eli imukudossyöpään.

Keliakialiitto pyytää kiinnittämään huomiota tuoreisiin tutkimuksiin, joiden mukaan **keliakian esiintyvyys Suomessa 2.4 %**.¹ Noin kolmasosalla keliakia on diagnosoitu.

Keliakia ja yhdenvertaisuus suhteessa muihin sairauksiin: Ruokavaliokorvauksen lakkauttamisen syynä on todettu olleen eri sairauksia sairastavien yhdenvertaisuus. ”Keliakian lisäksi on muitakin sairauksia, jossa ruokavalion noudattaminen tai ruoka-aineen välttäminen on hoitomuotona välttämätöntä.”

¹ Taavela J & al: Trends in the prevalence rates and predictive factors of coeliac disease: A long-term nationwide follow-up study, *Alimentary Pharmacology and Therapeutics*, 2024 Feb;59(3):372-379.

Tällä hetkellä aikuisille keliakikoille **ei ole tarjolla yhteiskunnalta minkäänlaista taloudellista tukea**. On huomioitava, ettei missään muussa sairaudessa ruokavaliohoito ole ainoa hoitomuoto. **Minkäänlaista lääkahoitoa keliakiaan ei ole**, eikä näin ollen myöskään Kela-korvattavia lääkkeitä.

On olemassa sairauksia, joissa osana sairauden hoitoa on ruokavalio. Valtaosin näissä sairauksissa pääasiallinen hoito on lääkahoito ja ruokavaliohoito on täydentävänä hoitona. Näihin sairauksiin liittyvät ruokavaliosuositukset ovat verrattavissa väestön yleisiin ruokavaliosuosituksiin. Keliakian hoitoon lääkärin määräämä ruokavaliohoito tulee rinnastaa lääkahoitoon. Keliakian hoitoon määrätty gluteeniton ruokavalio on ainoa keino saada sairaus hallintaan ja estää lisäsairaudet.

Keliakialiitto on systemaattisesti ajanut keliakiakorvauksen myöntämistä kaikille keliakiaa sairastaville ilman tulorajoja. Minkään muun sairauden hoidon tukemisessa ei ole määritetty tulorajoja vaan tuen saamiseen on perusteena diagnoosi ja hoidon tarve.

Keliakia on hyvin ainutlaatuinen sairaus ja sen asema yhteiskunnan tukiverkostossa on haastava. Tämä asettaa keliakiaa sairastavat eriarvoiseen asemaan muita elinikäisiä autoimmuunisairauksia sairastaviin nähden.

Hallituksen esityksen ehdotuksista ja vaikutuksista: Keliakialiitto kiinnittää huomiota siihen, miten perustoimeentulon vuosittainen lisäys on esityksessä arvioitu. Luonnoksen mukaan arvioitu perustoimeentulon menojen vuosittainen lisäys on laskettu arvioimalla toimeentulotuen saajien kuukausittainen määrä tammikuussa 2025 ja olettamalla, että heistä yhtä moni sairastaa keliakiaa kuin väestöstä keskimäärin eli kaksi prosenttia. **Laskelmassa tulee käyttää uusinta tutkimustulosta keliakiaa sairastavien määrästä eli 2,4 %.**

Lopuksi: Keliakialiitto viittaa hallitusohjelmakirjaukseen, jonka mukaan ”palautetaan keliakiakorvaus alaikäisiä ja alemman tulotason aikuisia painottaen”. **Nyt ehdotetulla tavalla keliakiaa sairastavat toimeentulotukeen oikeutetut henkilöt voivat saada tukea keliakian perusteella. Julkisen talouden suunnitelmassa vuosille 2025–2027 on esitetty keliakiakorvaukseen kymmenen (10) miljoonan euron rahoitusta. Esityksessä ehdotetaan alle yhden (1) miljoonan euron rahoitusta varattavaksi keliakiakorvauksen maksuun perustoimeentulotuessa.**

Toimeentulotukea saavat ainoastaan pieni osa keliakiaa sairastavia. Perustoimeentulotuen ulkopuolelle jäävät usein esimerkiksi opiskelijat (myös 16–18-vuotiaat), pientä eläkettä saavat, pienipalkkaiset ja vanhempainvapaalla olevat keliakikot, vaikka he ovat hallitusohjelmakirjauksen mukaisesti alemman tulotason aikuisia. Suunniteltu lakimuutos lisää siis eriarvoisuutta pienituloisten kesken. Mainittujen esimerkkiryhmien ja näihin verrattavien ryhmien osalta hallituksen esitykset hallitusohjelmakirjauksen toteutumiseksi tulisi tuoda käsittelyyn pikimmiten, jotta turvataan myös toimeentulotuen ulkopuolelle jäävien pienituloisten keliakiaa sairastavien yhdenvertaiset mahdollisuudet noudattaa gluteenitonta ruokavaliota.